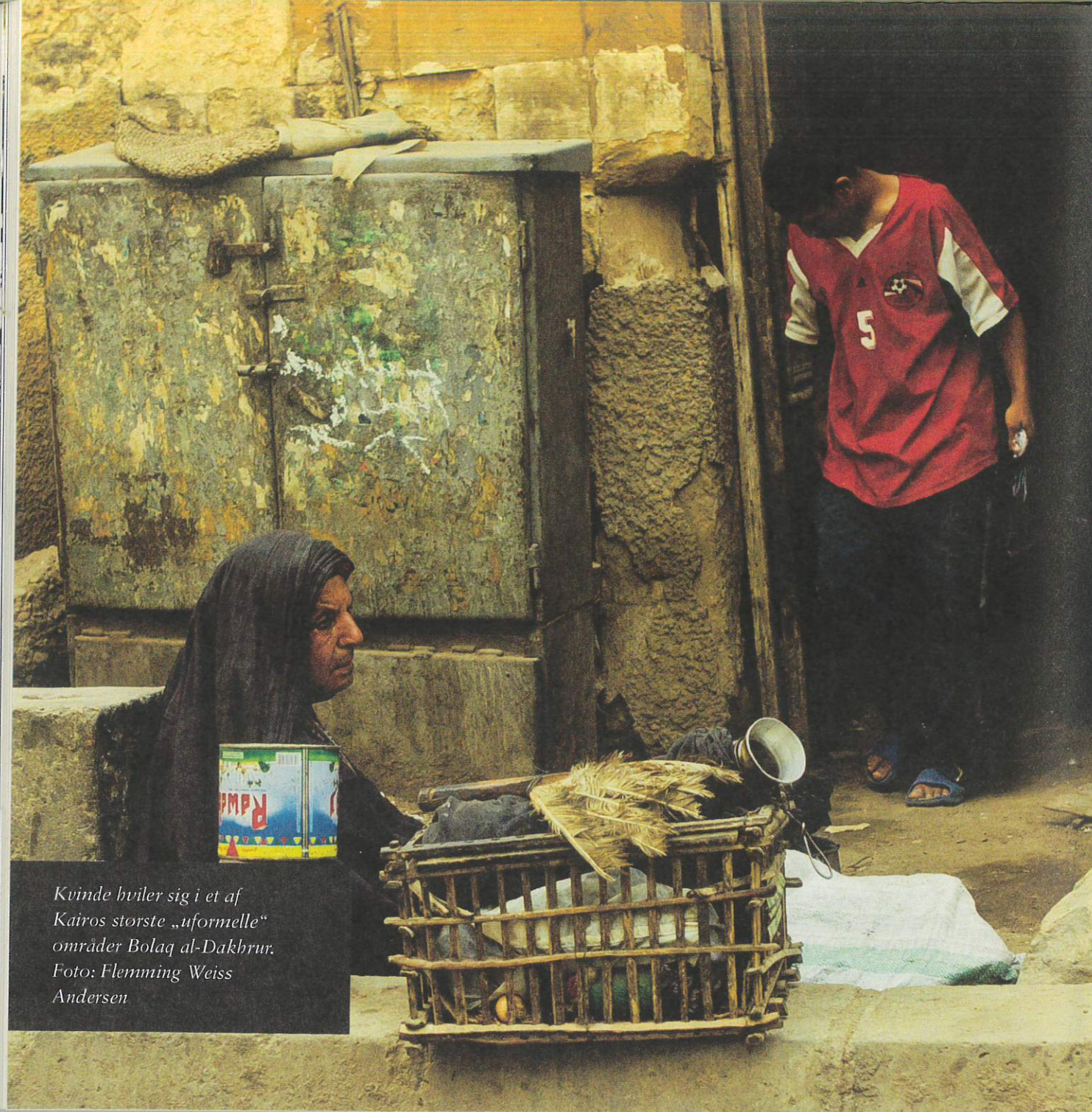

Kvinde hviler sig i et af
Kairos største „uformelle“
områder Bolaq al-Dakhrur.
Foto: Flemming Weiss
Andersen

Den ældgamle kamp for rettigheder

AF HELEN HAJJAJ OG WAFAA OSAMA

Kampen for retten til at organisere sig og kræve en løn til at leve af er lige så gammel som arbejdet selv. I dette kapitel følger vi de egyptiske arbejderes kamp igennem de sidste hundrede år. Dengang som i dag har den kostet blod. Denne historie begynder længe før vores tid ...

FOR 3163 ÅR SIDEN fandt verdens første strejke sted. Det skete i Deir el-Medina, en landsby i oldtidens Egypten, hvor de bedste håndværkere boede, mens de blandt andet arbejdede på at skabe Kongernes Dal. Fra papyrusruller ved man, at håndværkerne lagde værktøjet, indtil de fik udbetalt deres løn. Chokket over denne slags koordineret opstand fik ikke bare autoriteterne til at give efter for kravet. De hævdede endda lønnen.

Siden er egyptiske arbejdere flere gange gået i strejke. Men ikke altid med lige så stor succes. For selv om egypterne i princippet fik retten til at danne fagforeninger i 1942, og selv om Egypten har ratificeret alle otte kernekonventioner fra FN's arbejdsorganisation ILO, så kniber det stadig gevaldigt med overholdelsen af selv de mest basale arbejderrettigheder.

Ud af Egyptens over 80 millioner indbyggere er mellem 25 og 28 millioner en del af arbejdsstyrken. Mænd udgør 75 procent af arbejdsstyrken. 12 millioner tilhører den såkaldt uformelle økonomi,

der betyder, at de ikke er sikret en mindsteløn, sundhedsforsikring, pension, sygeorlov, betalt ferie, barsel eller generel fagforeningsbeskyttelse. Heller ikke alle lønmodtagere i den formelle økonomi er omfattet af disse goder, men i den uformelle økonomi er der stort set ingen rettigheder.

Selv om mange forbinder 25. januar-revolutionen med krav om Mubaraks tilbagetrækning og øget demokrati, så handlede den på mange måder også om arbejderrettigheder. Et stigende antal demonstrationer og strejker blandt arbejdere gennem de seneste 10 år havde været med til at skabe en stemning af, at det var på gaden, man krævede sine rettigheder. Og det var blandt andet, da arbejdere i titusindvis gik med de unge på Tahrir-pladsen, at der for alvor blev sat gang i drømmen om et andet Egypten. Alene antallet af protesterende var med til at vise omverdenen, for ikke at tale om resten af egypterne, at der nu var ved at ske noget, som skulle vise sig at blive historisk.

Men hvor de unge studerende og intellektuelle i første omgang fik deres krav opfyldt ved, at Mubarak trådte tilbage, og de fik et løfte om demokratiske valg, så blev der ikke gjort noget for at forbedre vilkårene for de arbejdere, der gik på gaden. Tværtimod.

I februar 2011, kort tid efter Mubarak trak sig, kom der en regulær bølge af protester og strejker. Denne gang gik både arbejdere og funktionærer på gaden. Jernbanearbejdere, tekstilarbejdere, cementarbejdere, læger, farmaceuter, journalister, lærere, buschauffører, universitetsstuderende og mange flere nedlagde arbejdet.

Den midlertidigt indsatte militærledelse, Det Øverste Militære Råd, udsendte hurtigt Kommuniké nr. 5, der skitserede de negative konsekvenser for den egyptiske økonomi, hvis strejkerne fortsatte. Og 23. marts udstedte den midlertidige regering så lov nr. 34, der forbyder strejker og sit-ins. Strafferammen lyder på fængsel i op mod et år og en bøde, der kan komme op på en halv million egyptiske pund (cirka 470.000 danske kroner). Loven blev godkendt af militærrådet 11. april.

Det forhindrede dog ikke strejkerne i at fortsætte. I første halvdel af 2011 var der 956 arbejdsnedlæggelser. Over 11.000 arbejdere er blevet bortvist, mens 22 er blevet anholdt og retsforfulgt ved militære og civile domstole.¹

Den Egyptiske fagforenings historie

Vi skal 70 år tilbage i tiden for at forstå fagbevægelsen og tingenes tilstand i dag. I 1942 vedtog Wafd-regeringen² en lov, der for første gang tillod fagforeninger i Egypten. Imidlertid gav loven staten eneret til at regulere fagforeningerne, og den forbød nationale industrielle fagforeninger og en national landsorganisation. De fleste fagforeninger repræsenterede derfor arbejdere på én arbejdsplads, og fagforeningerne blev overvåget af Socialministeriet (i dag Arbejdsmi-
nisteriet: The Ministry of Man Power and Migration „MOMM“).

Den 23. juli 1952 væltede en gruppe unge hærofficerer, „De Frie Officerer“ under ledelse af Gamal Abdel Nasser, monarkiet og etablerede et revolutionært råd, the Revolutionary Command Council (RCC). Mange arbejdere støttede militærregimet, fordi de blev lovet fuld egyptisk uafhængighed, social retfærdighed, og at feudalsystemet ville blive afskaffet.

Imidlertid stødte militæret og arbejdere sammen i Kafr El Dawwar,³ da 9000 arbejdere ved at demonstrere og strejke på Misr Fine Spinning and Weaving Company forsøgte at oprette en uafhængig fag-

¹ Rapport fra Sons of the Land Center for Human Rights, en mindre ngo, der blandt andet overvåger medierapporter om strejker og andre kollektive aktioner.

² Wafd-regeringen repræsenterede det fremadstormende borgerskab og regerede landet under britisk protektorat frem til 23. juli 1952, hvor Nasser og en gruppe 'Frie Officerer' væltede kongen og i 1953 udråbte Egypten til republik. Kilde: leksikon.org

³ Ligger knap 25 kilometer syd for Alexandria

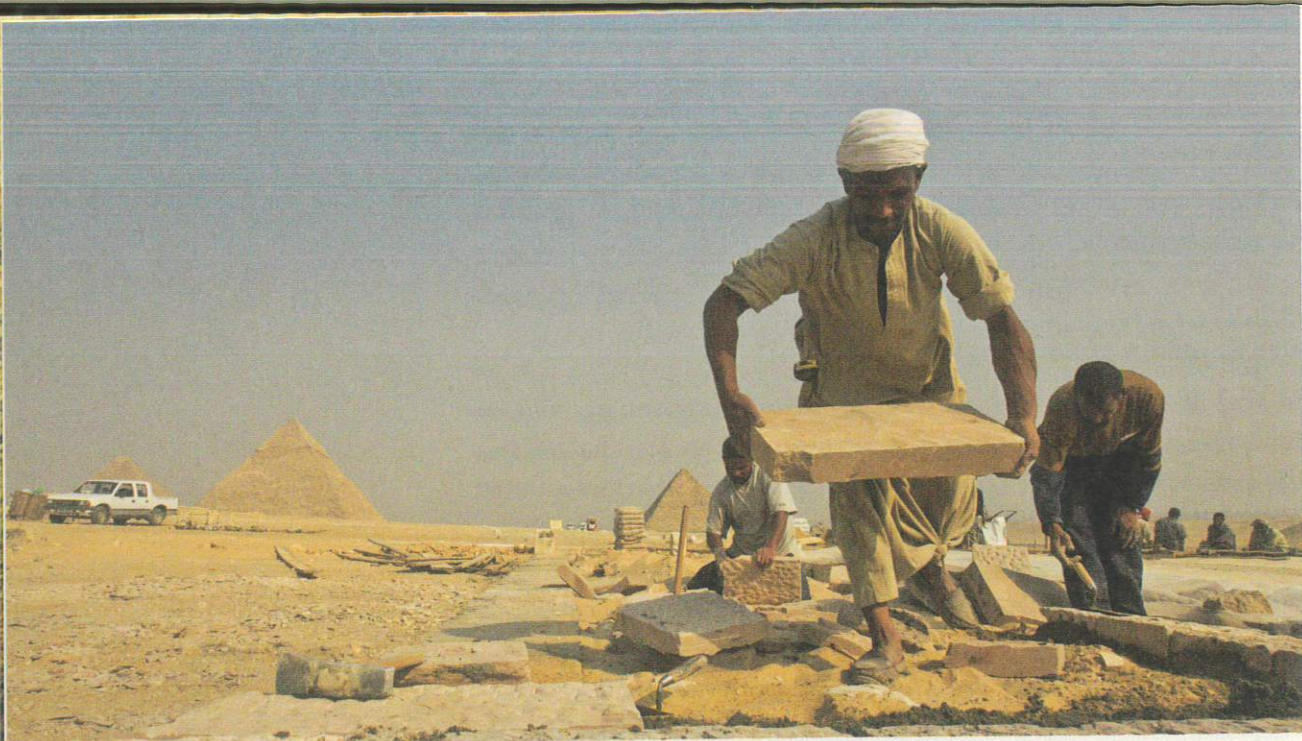

Foto: Flemming Weiss
Andersen

forening. Et militært tribunal blev samlet og dømte 13 arbejdere, hvoraf 11 fik fængselsstraffe og to blev dødsdømt og henrettet den 7. september 1952. Kort tid herefter og efter at have indført „arabisk socialisme“ indførte RCC betydningsfulde reformer af lovgivningen om arbejdskraft og løn; det betød bedre løn og mere arbejde, men samtidig forbød RCC strejker. De „arabisk socialistiske“ økonomiske reformer fra 1957 til 1962 skabte mere end en million nye job, men de skaffede ikke investeringskapital, og i 1967 var reallønnene faldet og arbejdstiden stigende.

I 1957 bemyndigede regeringen etableringen af Egyptian Workers Federation (EWF). Sammensætningen af den 17 mand store ledelse blev udpeget af regeringen. I 1961 blev EWF omorganiseret og blev til Egyptian Trade Union Federation (ETUF), som stadig er den eneste lovligte landsorganisation i Egypten.

I 1976 vedtog regeringen lov nr. 35.⁴ Loven ser ETUF som et forum, hvor arbejdere kan udtrykke deres synspunkter og komme med forslag til, hvordan produktionen kan fremmes. Intentionen var ikke, at organisationerne gennem ETUF skulle stille krav til arbejdsgiverne, og man forestillede sig bestemt ikke, at ETUF ville lede strejker eller andre protestaktioner.

Præsident Anwar Sadat (1970-1981) og præsident Mohamed Hosni Mubarak (1981-2011) ændrede Nassers økonomiske og politiske kurs. Økonomisk bevægede de sig mod det, der blev kaldt „den åbne dørs politik“: De tillod private virksomheder og åben markedsøkonomi, idet de opmuntrede til direkte udenlandske investeringer, skar ned på den offentlige sektor og fulgte den neoliberale økonomiske politik, der blev anbefalet af Den Internationale Valutafond IMF og Verdensbanken. Det skabte et fleksibelt arbejdsmarked, som gør det nemmere at afskedige arbejdere, og statsstøtten til basale fornødenheder blev mindre. Politisk allierede Egypten sig med USA. Et resultat af disse tiltag og specielt reduktionen af statsstøtten til grundlæggende livsfornødenheder var „Brødoptøjerne“ i 1977. Det blev starten på en opstand, der involverede tusinder af egyptere, som protesterede mod, at statens subsidier blev fjernet. Opstanden endte med, at hæren blev sat ind og subsidierne genindført.⁵ De blev dog gradvist afskaffet op gennem 80'erne og 90'erne.

I 1991 fulgte Egypten IMF og Verdensbankens økonomiske reform- og strukturtilpasningsprogram. På trods af at ETUF havde afvist privatiseringer, accepterede landsorganisationen en lov, der tillod privatisering af offentlige virksomheder. Loven forbød massefyringer efter privatiseringer, men i stedet prøvede ledere i den offentlige sek-

⁴ Lov nr. 35 fra 1976 er den lov, der var grundlaget for fagbevægelsen indtil '25. januar-revolutionen'.

⁵ I 1977 blev subsidierne til mel, ris og madolie fjernet, ligesom statsansattes bonusser og lønforhøjelser blev suspenderet. 79 demonstranter blev dræbt under 'Brødoptøjerne' og 800 såret.

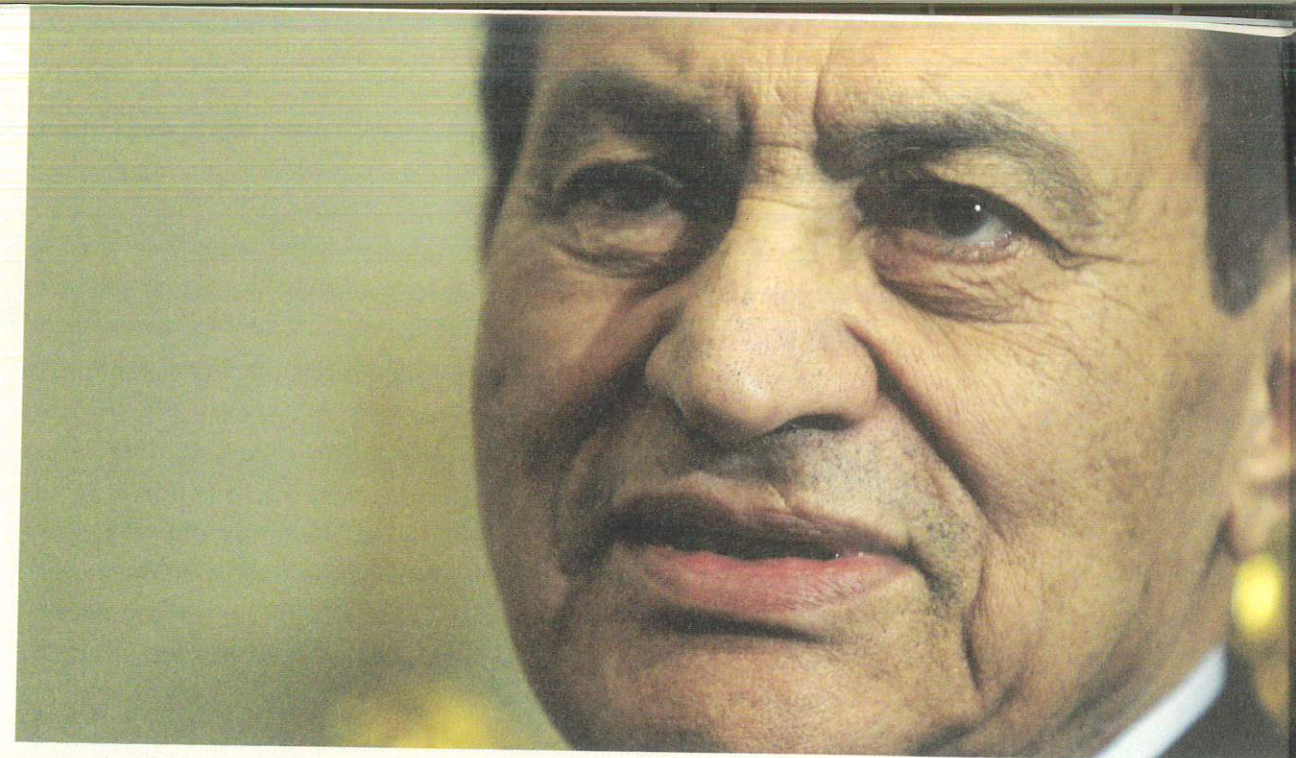
tor at tiltrække købere ved at reducere arbejdsstyrken før privatiseringen. Det anslås, at cirka 190 firmaer var blevet privatiseret frem til midten af 2002.

En ny bølge af strejker og kollektive aktioner begyndte i 2004 og tog til, efter at Nazif-regeringen kom til magten i juli 2004.⁶ Den nye regering fortsatte i stor stil salget af den offentlige sektor, og de udenlandske investorer ville ikke betale til aftalte pensionsfonde og bonusser. Fra 2004 til 2008 deltog mere end 1,7 millioner arbejdere i mere end 1900 strejker og andre former for protester. Hvor det op gennem 70'erne var de offentligt ansatte, der var drivkraften bag protesterne, har op til 40 procent af deltagerne i denne nye bølge af protester i de seneste år været arbejdere fra den private sektor.⁹ Kravene blev forstærket politisk, fordi strejkerne fandt sted samtidig med andre politiske bevægelser, som forlangte demokrati, f.eks. Kefaya-bevægelsen og 6. april-bevægelsen.⁷

I løbet af 2007 bredte strejkerne sig yderligere blandt arbejdere inden for byggeindustrien, transportsektoren, blandt metroarbejdere, bagere, renovationsarbejdere, oliearbejdere i Suez osv. Også kontoransatte og offentlige tjenestemænd gik med. I løbet af denne protest udfordrede arbejderne ETUF's magt ved at vælge strejkekomiteer til at lede og repræsentere sig under forhandlinger. I 2007 arrangerede kommunale skatteopkrævere en landsdækkende strejke, hvor omkring 10.000 arbejdere sad foran premierministerens kontor i Kairo. De 55.000 skatteopkrævere fik ikke blot indfriet deres økonomiske krav; i 2009 lykkedes det dem at skabe den første uafhæn-

⁶ Dr. Ahmed Nazif var ph.d. og en forretningsmand og tilhørte den tidligere præsidents søn Gamal Mubaraks inderkreds.

⁷ Kefaya (Nok!) opstod i 2004 som en landsdækkende protestbevægelse imod Mubaraks planer om at overlade magten til sin søn Gamal. 6. april-bevægelsen opstod i 2008, da bloggere opfordrede til sympatiaktion med arbejdere på tekstilfabrikkerne i Mahalla. Gruppen har været aktiv under 25. januar-revolutionen og er af regimet blevet beskyldt for at have modtaget udenlandsk støtte.

gige fagforening siden 1957. Dette inspirerede landets postarbejdere, uddannelsesadministratorer, teknisk personale i sundhedssektoren og pensionister til at danne deres egne fagforeninger.

I kølvandet på den såkaldte 25. januar-revolution blev det monopol, som ETUF havde haft siden dets etablering i 1961, brudt af de fire uafhængige fagforeninger, der var opstået inden 2011. I samarbejde med industriarbejdere fra andre sektorer og Centret for Fagforenings- og Arbejderservice (Center for Trade Union and Workers Service – CTUWS) dannede de den Egyptiske Sammenslutning af Uafhængige Fagforeninger (the Egyptian Federation of the Independent Trade Unions – EFITU).

I februar 2011 – kort tid efter Mubarak-regimets fald – deltog både arbejdere og funktionærer i de hidtil største protester, der som beskrevet førte til et strejkeforbud.

Den nye lovs kriminalisering af strejker og sit-ins formåede ikke

*Den nu afdøde
præsident Hosni Mubarak.
Foto: Scanpix Danmark*

at afholde arbejdere fra at organisere protester. I det første halvår af 2011 var der 956 arbejderprotester, 22 arbejdere er blevet arresteret og stillet for enten militære eller civile domstole.

Den 4. august 2011 blev ETUF opløst ved en ministeriel erklæring nr. 188 af 2011. Selvom ledelsen blev tvunget til at gå af, fungerer ETUF fortsat (se næste kapitel).

Den 24. januar 2012 ophævede militærrådet undtagelsestilstanden i Egypten med visse begrænsninger. Lov nr. 34, der forbyder strejker og sit-ins, er et tillæg til undtagelsestilstanden, så den burde i princippet også være ophævet. Men ingen af delene er prøvet ved en domstol, så man kan ikke vide sig sikker. Der er dog ikke nogen, der er blevet dømt for at strejke siden juni måned, hvor fem arbejdere fra olieselskabet Petrojet blev idømt et halvt års betinget dom for at deltage i en strejke (se mere i kapitlet „Fagbevægelsens rolle før, under og efter revolutionen“).

Konklusion

Siden etableringen af ETUF har de skiftende egyptiske regeringer holdt fagbevægelsen i et jerngreb og straffet afvigere hårdt og brugt organisationen til at kontrollere arbejderbevægelsen. ETUF tjente som statens forlængede arm igennem hele landsorganisationens historie, indtil ledelsen blev afsat den 4. august, 2011.

Fra 1961 til 2008 var ETUF den eneste lovlige faglige organisation, som alle lokale fagforeninger måtte godkendes af og tilknyttes. Med opløsningen af ETUF's ledelse etableredes nye uafhængige organisationer under EFITU's paraply eller andres. Disse nye uafhængige initiativer ønsker juridisk gyldighed, hvilket ikke kan opnås, før loven, der garanterer frie fagforeninger, bliver gennemført. Strukturer for og valg til Egyptens fagforeninger vil blive fastlagt af denne nye lov – når og hvis den gennemføres.

Siden etableringen af arbejderbevægelsen i Egypten har de egypti-

ske politiske partier og regeringer forsøgt at organisere og underordne fagforeningerne under sig, da de er blandt de bedst organiserede interessegrupper i Egypten og kan mobilisere til omfattende politiske aktiviteter. Dette er lykkedes med mere eller mindre held. Den samme tendens ses efter 25. januar-revolutionen. Det er et stående spørgsmål, hvilken politisk gruppering der vil formå at tiltrække fagbevægelsen og give arbejdernes krav og styrke en retning.

Kilder til denne artikel ud over de nævnte: Joel Beinin, Justice for All: The Struggle for Worker Rights in Egypt, The Solidarity Center, 2010 og materiale fra websiderne capmas.gov.eg og solidaritycenter.org.